

"MEKSİKA DALGASI": ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN COVID-19 İLE İLGİLİ BİLİŞSEL YAPILARININ ANALİZİ

"MEXICAN WAVE": ANALYSIS OF COGNITIVE STRUCTURES OF UNIVERSITY STUDENTS RELATED TO COVID-19

Ramazan ERDEM¹, Elif KAYA², Necla YILMAZ³, Ahmet ALKAN⁴, İzzet ERDEM⁵

1. Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, raerdem@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0001-6951-3814>
2. Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, elif.akkas88@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1401-9947>
3. Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, neclabardak@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9847-6888>
4. Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ahmetalkan@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4964-8591>
5. Dr. Öğr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Kurum, izzeterdem42@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1805-1597>

Makale Türü	Article Type
Araştırma Makalesi	Research Article
Başvuru Tarihi	Application Date
06.12.2021	12.06.2021
Yayına Kabul Tarihi	Admission Date
23.03.2023	03.23.2023

DOI

<https://doi.org/10.30798/makuiibf.1033352>

Öz

Bu çalışmada, sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin Covid-19 ile ilgili bilişsel yapılarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Fenomenoloji desenine göre tasarlanan çalışmada veri toplamak amacıyla kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Testte anahtar kavram olarak Covid-19 belirlenmiş ve Covid-19'un neyi çağrıştırdığı, neye benzetildiği, olumsuz etkileri, olumlu etkileri ve geleceği nasıl şekillendireceği üzerinden öğrencilerin bilişsel yapıları ortaya konmuştur. Ulaşılan 80 öğrenciden her bir kategoriye ait 800 olmak üzere toplamda 4000 kelimelik bir veri seti elde edilmiş, veriler içerik analizine tabi tutularak temalaştırılmıştır. Analiz sonucunda çağrışım olarak "maske" ve "mesafe", benzetme olarak "grip" ve "veba", olumsuz etki olarak "eğitimde yaşanan aksaklıklar" ve "psikolojinin bozulması", olumlu etki olarak "aile ile vakit geçirme" ve "kendine vakit ayırma", gelecek etkisi olarak ise "tedbirli yaşam" ve "ekonomik problemlerde artış" kodları öne çıkmıştır. Sonuç olarak, Covid-19 denilince üniversite öğrencilerinin aklına daha çok tedbir ve korunmaya dair çağrışımlar gelmiş, öğrenciler Covid-19'u bulaşıcı ya da ölümcül hastalıklara benzetmiş, olumsuz etkilerin başında kısıtlama ve tedbirler düşünülmüş, olumlu etkiler olarak süreç gelişim ve öğrenme fırsatı olarak görülmüş ve gelecekte bu salgın sebebiyle toplumsal yaşamın dönüştüreceğine dair düşünceler ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kelime İlişkilendirme Testi, Üniversite Öğrencileri.

Abstract

In this study, it is aimed to examine the cognitive structures of health management students about Covid-19. The word association test was used to collect data in the study, which was designed according to the phenomenology design. In the test, covid-19 was determined as the key concept and the cognitive structures of the students were revealed through what Covid-19 evokes, what it is like, negative effects, positive effects and how it will shape the future. From the 80 students reached, a data set of 4000 words in total, 800 belonging to each category, was obtained and the data were themed by subjecting them to content analysis. In the analysis, "mask" and "distance" as connotations, "comprehension" and "plague" as analogy, "disruptions with education" and "disorder of psychology" as negative effects, "spending time with family" and "spending time for yourself" as positive effect and, as a future, the codes of "prudent life" and "increase in economic problems" have emerged. All codes were gathered in themes and top themes and interpreted. As a result, when it comes to Covid-19, university students have more connotations of precaution and protection; students likened Covid-19 to infectious or fatal diseases; restrictions and measures were considered at the beginning of the negative effects; as positive effects, the process was seen as an opportunity for development and learning, and there were thoughts that social life would transform in the future due to this epidemic.

Keywords: Covid-19, Word Association Test, University Students.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

Covid-19, which affects the whole world, also affects the lives of students in various ways. With this research, it is aimed to reveal what covid-19 evokes in the minds of students and what this epidemic means for students.

Research Questions

The questions sought to be answered in this research are as follows: What does covid-19 evoke and what does it look like? What are the positive and negative effects of Covid-19? How will covid-19 shape the future?

Literature Review

Considering that there is an increase in the level of continuous anxiety in the general population, it is thought that individuals' perception of the disease may change in such an environment of intense anxiety and stress and may be affected both socially and psychologically from the current process. For this reason, it is important to examine university students' perceptions of Covid-19 disease.

Methodology

Qualitative research method was used in this study. Qualitative research enables perceptions and events to be revealed in a realistic and holistic manner in the natural environment. In the study, the phenomenology pattern was used to reveal the perceptions of the participants about the covid-19 phenomenon. A study fictionalized with a phenomenology design focuses on a phenomenon experienced by people. Thus, people's individual experiences are reduced to a common phenomenon. In other words, based on the perspectives of individual people, their meaning worlds/cognitive structures are revealed.

Results and Conclusions

As a result, when it comes to covid-19, university students have more associations with precautions and protection, students liken covid-19 to infectious or fatal diseases, constraints and precautions were considered at the beginning of the negative effects, the process was seen as an opportunity for development and learning as positive effects. and there have been thoughts that social life will transform in the future due to this epidemic.

1. GİRİŞ

Covid-19 pandemisi, 2019 yılında ortaya çıkmış ve hızlı bir yayılım ile tüm dünya ülkelerini etkisi altına almıştır. Ortaya çıkan küresel salgın onaylanmış vakalarla birlikte Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) tarafından "pandemi" olarak ilan edilmiştir. 18 Mart 2020 tarihinde 300.000'den fazla pozitif vaka ve 2500 ölen kişi sayısı tespit edilirken, Dünya Sağlık Örgütü'nün 30 Kasım 2021 tarihli verilerine göre başlangıcından bu yana 260.867.011 onaylanmış vaka ve 5.200.267 ölüm sayısının olduğu bildirilmiştir (WHO, 2021; opendatadpc.maps.arcgis.com/). Bu durum zaman içerisinde virüsün yayılım hızının artarak devam ettiğini göstermektedir. Sağlık Bakanlığı'nın (2020) verilerine göre ise, Aralık ayı itibarıyla 1.928.165 vaka, 17.121 ölüm tespit edilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020). Yüzyıllar boyunca salgın hastalıkların insanları etkiledikleri ve sonuçlarının bir toplumdan diğerine değişebildiği görülmektedir. Bu etkilerin anlaşılabilmesi için hastalıkların nedenlerinin ve yansımalarının sosyal ve tarihsel bağlamda incelenmesi önem arz etmektedir (Herring ve Sattenspiel, 2007). Covid-19 pandemisi bireylerin sosyal yaşamları ve ekonomik durumları (Üstün ve Özçiftçi, 2020) üzerinde derin izler bırakmıştır. Başta sağlık çalışanları olmak üzere birçok meslek mensubu risk altında çalışmalarına devam ederken eğitim sektöründe faaliyetlere uzaktan eğitim yoluyla devam edilmesi kararı alınmıştır. Eğitim ve öğretime verilen zorunlu aranın içinde bulunan pandemi sürecinin belirsizliği nedeniyle hem akademisyen ve öğretmenler hem de öğrenciler üzerinde olumsuz yansımaları olmuştur.

Yapılan araştırmalar pandemi sürecinin öğrenciler üzerinde depresyon ve anksiyeteye neden olduğunu göstermektedir (Islam, Barna, Raihan, Khan ve Hossain, 2020). Covid-19 salgını boyunca Çin'deki üniversite öğrencilerinin stres ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu tespit eden Cao ve diğerleri (2020), salgınla ilişkili faktörlerin öğrencilerin günlük yaşamlarının üzerinde olumsuz etkilerini ve akademik sorumluluklarında meydana gelen aksamaları ortaya koymuşlardır. Son ve diğerlerine (2020) göre öğrencilerin salgın döneminde evde kaldıkları süre boyunca stres, kaygı ve depresif düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Akademik performanslarıyla ilgili endişelerinde artış gözlemlenen öğrencilerin, konsantre olmada güçlük çektikleri ve uyku düzeninde bozulmalar yaşadıkları bildirilmiştir. Aslan ve diğerlerine (2020) göre ise, pandemi sırasında öğrencilerin ruh sağlığının yüksek risk altında olduğu ayrıca anksiyete ve fiziksel hareketsizliğe bağlı olarak stres yaşadıkları belirtilmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan boylamsal bir çalışmada ise (Elmer, Mepham ve Stadtfeld, 2020), Covid-19 salgını boyunca uygulanan sosyal izolasyonun öğrencilerin yalnızlığını arttığı tespit edilmiştir.

Dünya genelinde yüksek öğrenim öğrencileri de dahil olmak üzere bireylerin yaşamları kökten değişmiştir. Evlerinde sıkılmış, endişeli ve hayal kırıklığı yaşayan öğrenciler ise 'yeni normal'e uyum sağlamaya çalışırken bir yandan da uzaktan eğitimin gerekliliklerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu durumun bir sonucu olarak öğrencilerin hem akademik çalışmalarını hem de yaşamın farklı yönlerini algılamada eskiye nazaran farklı değişim gösterdikleri bilinmektedir (Aristovnik, Keržič, Ravšelj,

Tomažević, ve Umek, 2020). Toplumun genelinin sürekli kaygı düzeyinde bir artış olduğu (Göksu ve Kumcağız, 2020) göz önünde bulundurulduğunda, böylesi yoğun kaygı ve stres ortamında bireylerin hastalık algısının değişebileceği ve içinde bulunulan süreçten hem sosyal hem de psikolojik olarak etkilenebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple üniversite öğrencilerinin Covid-19 hastalığına yönelik algılarının incelenmesi önem arz etmektedir.

Covid-19'un hızlı yayılmasına bağlı olarak bulgular kısmında da yer aldığı şekli ile bir katılımcının bu hastalığı Meksika Dalgasına benzetmesinden dolayı bu metafor çalışma başlığına yansıtılmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 öğrencilerin hayatlarını da çeşitli yönlerden etkilemektedir. Bu araştırma ile Covid-19'un öğrencilerin zihinlerinde ne çağrıştırdığının ve bu salgının öğrenciler için ne anlam ifade ettiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına imkân sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada katılımcıların Covid-19 olgusuna dair algularının ortaya koyulabilmesi için fenomenoloji deseninden faydalanılmıştır. Olgu bilim deseni ile kurgulanmış bir çalışmada kişilerin tecrübe ettikleri bir olguya odaklanılır. Böylelikle kişilerin bireysel tecrübeleri ortak bir fenomene indirgenir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Yani tek tek kişilerin bakış açılarından yola çıkılarak, onların anlam dünyaları/bilişsel yapıları ortaya çıkartılır (Mayring, 2011).

2.3. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcıları bir kamu üniversitesine bağlı Sağlık Yönetimi bölümünde öğrenim görmekte olan dördüncü sınıf 80 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcılarının seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. Çalışmanın sağlığı ilgilendiren bir olgu üzerinde yapılacak olması nedeniyle Sağlık Yönetimi bölümü öğrencileri; araştırılacak fenomene verilecek cevaplarda bilgi birikiminin de önemli bir etken olması nedeniyle de dördüncü sınıf öğrencileri araştırmanın katılımcıları olarak belirlenmiştir.

2.4. Etik İzin

Araştırmanın etik izni Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih:11.01.2021 101/12 Sayılı Karar).

2.5. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Testi oluştururken anahtar kavram olarak Covid-19 seçilmiştir. Birinci sayfada Covid-19 kavramı aşağıdaki gibi alt alta yazılarak katılımcılara kavramın kendilerinde çağrıştırdığı anlamı kavramın önüne yazmaları istenmiştir. Anahtar kavramın en altına da anahtar kavramla ilgili zihinlerinde çağrışan kelimeleri bir cümle içerisinde kullanması istenmiştir. İkinci sayfada öğrencilerin zihinlerinde yönlendirme yapmak amacıyla Covid-19 (Benzetme) üçüncü sayfada Covid-19 (Olumlu) dördüncü sayfada Covid-19 (Olumsuz) beşinci sayfada Covid-19 (Gelecek) anahtar kelimeleri alt alta yazılmış, anahtar kelimelerin altına da çağrışımla ilgili cümle kurmaları istenmiştir. Anahtar kelimeler her sayfaya bir anahtar kelime gelecek şekilde düzenlenmiş ve her anahtar kelimenin önüne yazılacak kavram bitirildikten sonra bu kavramlardan anlamlı bir cümle kurulması istenmiştir.

Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Covid-19.....
Cümle.....

Anahtar kavramların bu şekilde alt alta yazılması ile zincirleme cevap riski önlenmeye çalışılmıştır. Eğer öğrenci her yazdığı çağrışımdan sonra anahtar kavrama dönmezse anahtar kavram yerine cevap olarak yazdığı kavramın çağrıştırdıklarını yazacaktır. Bu durum da kelime ilişkilendirme testinin amacını zedeleyecektir (Bahar ve Özatl, 2003; Ekici ve Kurt, 2014).

2.6. Verilerin Analizi

Veriler içerik analizi ile işleme tabi tutulmuştur. İçerik analizi yapacak bir araştırmacı çalışmasını çeşitli aşamalardan geçirecek şekilde kurgulamalıdır: a) araştırma hedefleri belirlenmeli, b) örneklem seçilmeli c) verilerden kategoriler oluşturulmalı d) frekanslar hesaplanmalı ve gerekli ise kategoriler arası ilişki kurulmalı e) değerlendirme, çıkarsama ve yorumsama yapılmalıdır (Bilgin, 2014). Bu araştırmada da öncelikle katılımcılardan toplanan 4000 kelimelik veriler bir sıraya konulmuş, ardından Excel programına aktarılmıştır. Sonrasında benzer ifadeler bir araya toplanarak çeşitli

kategoriler elde edilmiştir. Son olarak da her bir kategoriye giren ifadelerin frekansları hesaplanmış, kategoriler ve bu kategorilere ait kodlar yorumlanarak sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde, öğrencilerin Covid-19 ile ilgili kelime çağrışımlarının içerik analizine tabi tutularak düzenlenmesine, temalara ayrılmasına ve ilişkilendirilmesine dair bulgular ve bu bulgulara yönelik değerlendirmeler yer almaktadır. 80 katılımcıdan toplamda 4000 kelimelik veri seti elde edilmiştir. Bu verilerin ilgili olan ve birden fazla kez tekrar edenleri ilişki tablolarına aktarılmış (f=3192), ilgili olmayan ve yalnız bir katılımcı tarafından kullanılan ifadeler (f=808) araştırmanın niteliği yönünden ilişki tablolarına dahil edilmemiş ancak yorumlar bölümünde elenen kavramlar olarak örneklendirilmiştir. Toplamda elde edilen 3192 ifade 5 üst tema altında, 89 alt temada kategorize edilmiştir. Her bir temada kaç ifade olduğu ve her ifadenin kaç kez tekrarlandığı ile ilgili frekanslar parantez içinde belirtilmiştir. Tablo 1’de, Covid-19’a yönelik genel çağrışımlarla ilgili bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin “Covid-19 Çağrışımları” ile İlgili Bilişsel Yapılarının Kategorilere Göre Dağılımı

Tedbirler ve Korunmaya Dair Çağrışımlar (248)	<i>Maske (69), Mesafe (36), Dezenfektan (24), Hijyen (24), Sosyal mesafe (17), Aşı (16), Kolonya (15), Ev/evde kalma (8), Temizlik (8), Tedbir (8), Aşı çalışmaları (6), Bağışıklık (4), Eldiven (4), Önlem (4), Bağışıklık Sistemi (3), Virüsle mücadele (2)</i>
Sağlık ve Hastalık Çağrışımları (97)	<i>Hastalık (22), Salgın (19), Pandemi (18), Sağlık (9), Ölümcül hastalık (6), Küresel salgın (6), Bulaşıcı (5), Bulaşıcı hastalık (4), Kronik hastalık (3), Enfeksiyon (3), Tehlikeli (2)</i>
Mücadele Stratejilerine İlişkin Çağrışımlar (71)	<i>Karantina (34), Vaka sayısı (11), Test (8), İzolasyon (7), HES kodu (5), Temas (4), Hastalık tablosu (2)</i>
Ölüm ve Psikolojik Problem Çağrışımlar (70)	<i>Ölüm (24), Korku (15), Özlem (5), Psikolojik sorunlar (4), Stres (3), Çaresizlik (3), Depresyon (2), Panik (2), Hayal kırıklığı (2), Endişe (2), Belirsizlik (2), Umutsuzluk (2), Yalnızlık (2), Halsizlik (2)</i>
Kaynağa İlişkin Çağrışımlar (68)	<i>Çin (24), Virüs (22), Yarasa (12), Wuhan (6), Dünya (2), Yarasa Çorbası (2)</i>
Toplumsal Çağrışımlar (60)	<i>Yasaklar (23), Kısıtlamalar (11), Sokağa çıkma yasakları (6), Ölümler (5), Asosyallik (4), Yeni Normal (4), Vurdumduymazlık (3), Yaşlılar (2), İhmalkârlık (2)</i>
Semptom Çağrışımları (43)	<i>Nefes Darlığı (10), Öksürük (9), Ateş (8), Acı / Ağrı (5), Yüksek ateş (3), Semptom (3), Pozitif (3), Negatif (2)</i>
Mücadele Eden Kişilere Dair Çağrışımlar (41)	<i>Fahrettin Koca (19), Sağlık çalışanları (18), Sağlık Bakanı (2), Hekim (2)</i>
Mücadele Eden Kurumlar/Birimlere Dair Çağrışımlar (16)	<i>Hastane (9), Yoğun bakım (4), WHO (3)</i>
Tedavi Yöntemlerine Dair Çağrışımlar (12)	<i>Entübe/entübe hasta (6), İlaç (4), Solunum cihazı (2)</i>
Eğitime Dair Çağrışımlar (10)	<i>Uzaktan eğitim (5), Kötü eğitim (3), Okulların kapanması (2)</i>
Ekonomik Çağrışımlar (8)	<i>Ekonominin olumsuz etkilenmesi (5), İşsizlik (3)</i>
Diğer Çağrışımlar (14)	<i>Akciğer (2), Doğal seçim (2), Kayıp (2), Savaş (5), Yaşam mücadelesi (3)</i>

Öğrencilere yöneltilen kelime ilişkilendirme testinin birinci aşaması olan Covid-19 ile ilgili çağrışımlarına yönelik bulgular incelendiğinde, baskın bir şekilde “tedbirler ve korunmaya yönelik

çağrışımlar" (f=248) teması öne çıkmıştır. "Sağlık ve hastalık çağrışımları" (f=97), "kaynağa ilişkin çağrışımlar" (f=72), "mücadele stratejilerine ilişkin çağrışımlar" (f=71), "ölüm ve psikolojik problem çağrışımları" (f=70) ve "toplumsal çağrışımlar" (f=60) diğer baskın temalar olarak görülmektedir.

Bu baskın temaların yanı sıra, medyada sıklıkla duyulan hastalığın belirtileri (semptomlar, f=43), hastalık sürecinde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca ve sürecin en fazla yıpranan kesimleri arasında yer alan sağlık çalışanları (mücadele eden kişilere dair çağrışımlar, f=41), hastaların başvurduğu, tedavi aldığı kurumlar ve süreci yöneten küresel sağlık örgütleri (mücadele eden kurumlar/birimlere dair çağrışımlar, f=13), tedavi yöntemlerine dair çağrışımlar (f=12), eğitime dair çağrışımlar (f=10), ekonomik çağrışımlar (f=8) ve diğer çağrışımlar (f=14) da kelime ilişkilendirme testi ile elde edilen Covid-19 çağrışımları arasında yer almaktadır.

Covid-19'la ilgili genel çağrışımların çıkarıldığı kodlara dair örnek gerekçeler şu şekildedir:

"Covid-19 denilince, 2020 yılındaki virüsün sebep olduğu hastalıklar (ateş gibi) sonucu birçok 20 yaş altı ve 65 yaş üstü vatandaşlarımız karantinaya ve kısıtlamalara tabii tutulması, ellerini sürekli kolonya ile dezenfekte etmeleri geliyor aklıma." Katılımcı Ö1

"Covid-19 deyince Çin'de yarasa çorbası içilip salgın hastalığın ortaya çıkması ve bu virüs nedeniyle insanların korkuya kapılması, tedbir amaçlı yasakların konulması, karantina günlerinde maske takarak ve mesafeli davranarak kendimizi korumaya çalışmamız aklıma geldi." Katılımcı S1

Kelime ilişkilendirme testinden elde edilen ancak çok düşük frekanslı olan (f=1) ve/veya ilişkisiz bulunan 41 ifadeye bu kategoride yer verilmemiştir. Bu ifadelerden bazıları; duraksama, mandalina, zamansız, alışveriş, dikkat, devlet, engel, hasar, huzursuzluk, kapalı alan gibi ifadelerdir. Tablo 2'de, Covid-19'un katılımcılar tarafından neye benzetildiği ile ilgili bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin "Covid-19'a Yönelik Benzetmeler" ile İlgili Bilişsel Yapılarının Kategorilere Göre Dağılımı

Hastalıklara Benzetme (163)	<i>Grip (31), Veba (18), Kanser (12), İspanyol gribi (10), Soğuk algınlığı (9), Verem (8), Kolera (6), Sars (6), Sıtma (6), Zatürre (6), Çiçek hastalığı (5), Kuş gribi (5), Nezle (5), Domuz Gribi (4), AIDS (4), Astım (3), Bronşit (3), Ebola (3), Enfeksiyon (3), Geçmiş salgınlar (3), KOAH (3), Alerji (2), Bulaşıcı hastalık (2), Kızamık (2), Kötü hastalık (2), Tifüs (2)</i>
Mikroskobik Canlılara Benzetme (58)	<i>Mikrop (18), Bakteri (14), Virüs (13), Ajan (4), Parazit (3), Hücre (3), Küf (3)</i>
Hayali ve Soyut Varlıklara Benzetme (42)	<i>Canavar (10), Hayalet (8), Şeytan (6), Azrail (6), Kâbus (4), Zombi (3), Sinsi bir varlık (3), Yaratık (2)</i>
İnsanlara Benzetme (41)	<i>Düşman (8), Sevilmeyen İnsanlar (5), Kötü insanlar (4), Çinliler (4), Davetsiz misafir (4), Katil (4), Gezgin (4), Sevilmeyen akraba (2), Teröristler (2), İnsanlar (2), Hitler (2)</i>
Madde ve Nesnelere Benzetme (40)	<i>Yapışkan madde (5), Zehir (5), Örümecek ağı (4), Yuvarlak (3), Sonu görünmeyen bir yol (3), Sigara (3), Toz (3), Atom (2), Dikenli top (2), Freni patlamış kamyon (2), Molekül (2), Uyuşturucu (2), Duvar (2), Gökteşi (2)</i>
Hayvanlara Benzetme (35)	<i>Yılan (5), Yarasa (6), Örümecek (5), Sivrisinek (2), Sülük (2), Kirpi (5), Kene (4), Böcek (2), Elma kurdu (2), Kurt (2)</i>
Ölüme Benzetme (17)	<i>Ölüm (15), Ölüm hatırlatıcı (2)</i>
Silahlara Benzetme (13)	<i>Biyolojik silah (8), Bomba (3), Silah (2)</i>
Bitkilere Benzetme (10)	<i>Nar (3), Diken (3), Kaktüs (2), Sarmaşık (2)</i>

Hapishanelere Benzetme (8)	<i>Hapishane (8)</i>
Psikolojik Problemlere Benzetme (7)	<i>Çaresizlik (3), Depresyon (2), Dert (2)</i>
Kir ve Lekelere Benzetme (5)	<i>Kir (3), Leke (2)</i>
Domino Etkisine Benzetme (4)	<i>Meksika dalgası (2), Domino taşı (2)</i>
Diğer Benzetmeler (10)	<i>Ateş (4), Korku filmi (2), Ceza (2), Alveol (2)</i>

Kelime ilişkilendirme testinin ikinci aşaması olarak yöneltilen “Covid-19’u neye (nelere) benzetirsiniz?” sorusuna verilen cevaplardan 453’ü değerlendirmeye alınmış, 14 tema altında değerlendirilmiştir. Kendisinin de bir hastalık olması, yine hastalık kategorisinde yer alan ifadelerin baskın bir şekilde öne çıkmasına neden olmuştur (f=163). Grip, veba, İspanyol gribi, soğuk algınlığı gibi ekseriyetle bulaşıcı hastalıklar bu kategoriyi oluşturmaktadır. İkinci sırada, “mikroskopik canlılara benzetme” (f=58) teması gelmektedir. Mikrop, bakteri, virüs gibi hastalık etkenleri bu kategoriyi oluşturan yaygın ifadelerdir. “Hayali ve soyut varlıklara benzetme” (f=42) teması; canavar, hayalet, şeytan, Azrail gibi genellikle olumsuz çağrışım yapan, insanlara zarar verdiği düşünülen ve görünmez nitelik taşıyan kimi hayali, kimi teolojik kaynaklı ifadelerden oluşmaktadır. “İnsanlara benzetme” (f=41) şeklindeki temanın altında yer alan ifadelere bakıldığında (düşman, sevilmeyen insan, kötü insan, katil, terörist gibi) tıpkı hayali ve soyut varlıklara benzetme temasında olduğu gibi, insanlara ait olumsuz çağrışım yapan niteliklerin baskın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Çinliler de hastalığın kaynağı olarak deklare edildikleri için aynı kategori altında yer alan bir ifadedir. “Madde ve nesnelere benzetme” (f=40) temasında, yapışkan madde, zehir, örümcek ağır, yuvarlak gibi ifadeler dikkat çekmektedir. İfadelerin geneli yine olumsuz, insanlara zararlı çağrışımlar içermekte, bu yönüyle Covid-19’un hem bireye hem insanlığa zararlarını hatırlatmaktadır. “Hayvanlara benzetme” (f=35) temasında yer alan hayvanlara bakıldığında, genellikle zehirli, yapışan-kan emen, zararlı denebilecek hayvanlar, ekseriyetle böceklerin tercih edildiği görülmektedir. Böcek tercihinin arka planında, Covid-19’un virüs yoluyla bulaşması ve virüslerin de çok küçük yaşam formları olmasının etkili olduğu söylenebilir. Diğer temalara bakıldığında, hastalığın dramatik sonuçları arasında yer alan “ölüme benzetme” (f=17), yine öldürme araçlarına benzetme (silahlara benzetme, f=13), yayılan, hızla büyüyen ya da çok taneli “bitkilere benzetme” (f=10), “hapishanelere benzetme” (f=8), “psikolojik problemlere benzetme” (f=7), “kir ve lekelere benzetme” (f=5), “domino etkisine benzetme” (f=4) ve diğer benzetmeler (f=10) temaları görülmektedir. Bütüne bakıldığında olumsuz, zararlı, öldürücü gibi insanlık için “kötü” nitelikte çağrışımların ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Covid-19’a yönelik benzetmelerle ilgili katılımcılar tarafından ifade edilen örnek gerekçeler şu şekildedir:

“Covid-19 un olumsuz etkilerini düşününce bulaş riskinden kaynaklı strese giriyorum ve korku, endişe hissettiriyor. Bu durumları düşününce kendimi tehlikeye atmaktansa önlem alıp kendi hayatıma bakıyorum fakat etrafıma baktığımda nefes darlığı çekenler, ilaçlar kullananlar, yoğun bakımda yatan insanlar, ölümler görüyorum.” Katılımcı C1

“Covid-19 bir hayalet, gizli düşman bir gezici gibi nerde olduğu bilinmeksizin her yerde olup insanların haberi olmadan bulaşabildi.” Katılımcı Ü1

“Virüsü Çin’deki insanların yarasa yedikleri gezgin bir varlık gibi insanlara acı çektiren yılan benzettim.” Katılımcı H1

Bu kategoriye alınmayan ifadelerden (f=347) bazıları; allium çiçeği, banyo lifi, bit, canlı, çam sakızı, cola, dolar, erik, g harfi, imece, joker, köz, para, tırnak gibi ifadelerdir. Tablo 3’te Covid-19’un olumsuz etkileri teması ve ilişkili kelimeler yer almaktadır

Tablo 3. Öğrencilerin “Covid-19’un Olumsuz Etkileri” ile İlgili Bilişsel Yapılarının Kategorilere Göre Dağılımı

Kısıtlama ve Tedbirler (98)	<i>Kısıtlamalar (13), Maske takmak (13), Seyahat kısıtlamaları (10), Evde kalmak (9), Özgürlüğün kısıtlanması (9), Ev hapsi (7), Yasaklar (7), Gezip dolaşamama (5), Sokağa çıkma yasağı (5), Karantina (4), Esaret (3), Sürekli temizlik ihtiyacı (3), Aşırı tedbirler (2), Cezalar (2), Hapis hayatı (2), Sürekli maske takmak (2), Yurt dışı yasağı (2)</i>
Korku, Panik ve Endişe Hali (89)	<i>Korku (17), Tedirginlik (17), Endişe (15), Gelecek kaygısı (9), Hasta olma kaygısı (9), Şüphe (8), Kaygı (5), Panik hali (5), Kaybetme korkusu (4)</i>
Sağlık Problemleri ve Ölümler (72)	<i>Ölümler (19), Kilo almak (12), Hareketsiz yaşam (8), Düzensiz beslenme (6), Sağlık sorunlarının artması (6), Hastalıkların ortaya çıkması (5), Dezenfektanların yan etkileri (3), Hastalığın ağır sonuçları (3), Obezite (3), Yoğun bakımlar (3), Cildin tahriş olması (2), Hastalık hastası olma (2)</i>
Depresif Duygular (67)	<i>Depresyona girme (15), Bunalma (10), Belirsizlik (5), İçe kapanma (4), Sıkılmak (4), Umutsuzluk (4), Bitkinlik (3), Çaresizlik (3), Huzursuzluk (3), Moral bozukluğu (3), Sürekli duygu değişimi (3), Bıkkınlık (2), İsteksizlik (2), Karamsarlık (2), Keyifsizlik (2), Mutsuzluk (2)</i>
Beşeri İlişkilere İlişkin Problemler (64)	<i>Sevdiklerimizden ayrı kalmak (10), Mesafe (9), Sosyallikten kaçma (8), İletişim problemleri (6), Sosyal mesafe (6), Özlem duyuma (5), Arkadaşlarla görüşememe (4), Bencillik (3), İnsan ilişkilerinin zayıflaması (3), Akrabalar arası mesafe (2), Dokunamamak (2), Misafirperverliğin kaybolması (2), Önyargıların artması (2), Sarılamama (2)</i>
Eğitimle İlgili Problemler (64)	<i>Eğitimde yaşanan aksaklıklar (34), Uzaktan eğitim (18), Okuldan uzak kalmak (8), Üniversiteye gidememek (4)</i>
Asosyallik (54)	<i>İnsanlardan uzaklaşma (15), Yalnızlaşma (14), Asosyallik (11), Sosyal hayatın bitmesi (8), Dışarıya çıkamama (4), Sosyal aktivitelerin azalması (2)</i>
Ekonomik Problemler (54)	<i>Ekonomik problemler (21), İşsizlik (13), Maddi sıkıntılar (7), İnternet alışverişlerinin artması (3), Enflasyon (2), Fiyat artışları (2), Geçim sıkıntısı (2), İşe adapte olamama (2), İşlerin aksaması (2)</i>
Psikolojik Problemler (42)	<i>Psikolojinin bozulması (30), Ruh sağlığının bozulması (5), Paranoyak olmak (4), Takıntılı olma (3)</i>
Hastalık Semptomları (26)	<i>Hastalık belirtileri (7), Nefes darlığı (7), Baş Ağrısı (4), Koku alamama (4), Tat alamama (4)</i>
Hayat Düzeninin Bozulması (17)	<i>Hayat dengesinin bozulması (6), Uyku düzensizliği (5), Düzensizlik (2), Kendimi gerçekleştiremem (2), Planların bozulması (2)</i>
Öfke ve Stres (17)	<i>Stres (9), Asabılık (3), Sabırsızlık (3), Şiddete meyilli olma (2)</i>
Teknoloji Bağımlılığı (16)	<i>Teknoloji bağımlılığı (9), Telefon bağımlılığı (4), Sosyal medya bağımlılığı (3)</i>
Sağlık Hizmetleriyle İlgili Problemler (14)	<i>Sağlık çalışanlarının yıpranması (6), Sağlık hizmetlerinin aksaması (3), Tedavilerin aksaması (3), Hastanelerdeki yoğunluk (2)</i>
Pasif Hale Gelme (13)	<i>Tembelleşme (6), Monotonluk (3), Durgunluk (2), Üşengeçlik (2)</i>
Ailevi Problemler (11)	<i>Aile içi sorunların artması (5), Boşanmaların artması (3), Aile ilişkilerinin zayıflaması (3)</i>

Kelime ilişkilendirme testinin “Covid-19’un olumsuz etkileri” ile ilgili bağımsız ilişkilendirme testinden elde edilen veriler (f=800), 718 verinin değerlendirmeye alınmasıyla 16 tema altında

toplanmıştır. En baskın tema olarak ortaya çıkan “kısıtlama ve tedbirler” (f=98), Covid-19’un sosyal hayat başta olmak üzere, insanların rutinlerine olan radikal etkilerini ifade etmektedir. Kısıtlamalar, maske takmak, evde kalmak gibi sosyal hayata ket vuran ya da zorlaştıran bir takım etkiler, yaygın bir şekilde ilişkilendirilmiştir. “Korku, panik ve endişe hali” (f=89) teması, Covid-19’un bulaşma, öldürücülük, belirsizlik gibi birçok etkisi sebebiyle ortaya çıkmış bir temadır. Bireylerde korku, tedirginlik, endişe, gelecek kaygısı gibi duygulara sebep olmaktadır. “Sağlık problemleri ve ölümler” (f=72) teması, hastalığın ürkütücü sonuçlarından biri olan ölüm, çoğunlukla evde kalmaya bağlı hareketsiz yaşamın ve düzensiz beslenmenin bir sonucu olan kilo almak, başka sağlık sorunlarının ortaya çıkması gibi, Covid-19’un doğrudan ya da dolaylı olarak sağlığa etkilerini içermektedir. “Depresif duygular” (f=67) teması, depresyona girme, bunalma, içe kapanma, sıkılma, çaresizlik gibi, Covid-19’un sosyal hayata etkileri ile ilişkili ruhsal birtakım sorunlara işaret etmektedir. “Beşeri ilişkilere ilişkin problemler” (f=64) teması, sevdiklerimizden ayrı kalma, mesafe, sosyallikten kaçınma, iletişim problemler, salgın ile birlikte hayatımda giren sosyal mesafe kavramı gibi insanlar arası ilişkilerde pandemi sürecinin beraberinde getirdiği sorunlardır. “Eğitim ile ilgili problemler” (f=64) teması ise, yaşanan aksaklık, uzaktan eğitim ve buna bağlı olarak okuldan uzak kalmak gibi durumları içermektedir. Uzaktan eğitimin olumsuz etki olarak algılanmasının, kampüs sosyallüğinden mahrum kalmak veya yüz yüze eğitimin daha olumlu bir imaja sahip olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Covid-19’un olumsuz etkileri ile ilgili öne çıkan diğer temalar, asosyallik (f=54), ekonomik problemler (54), psikolojik problemler (f=42), hastalık semptomları (f=26), hayat düzeninin bozulması (f=17), öfke ve stres (f=17), teknoloji bağımlılığı (f=16), sağlık hizmetleri ile ilgili problemler (f=14), pasif hale gelme (f=13), ailevi problemler (f=11) şeklinde oluşmuştur. Hemen hemen tüm temaların bireyin ve toplumun günlük hayatının akışını bozan, bireyler arasındaki ilişkilerin seyrini genellikle olumsuz yönde değiştiren ve mecburi asosyalleşmenin beraberinde getirdiği fizyolojik ve psikolojik etkilerden müteşekkil olduğu görülmektedir.

Covid-19’un olumlu etkileri ile ilgili kelime tercihlerine dair örnek gerekçeler şu şekildedir:

Bizi hem toplumsal hem de kişisel olarak olumsuz yönde etkilemeyi başardı. Toplumsal olarak bakınca ülkemiz de turizm sektörü durdu tüm dünya da olduğu gibi, ülkenin ilerleyişi yavaşladı. Kişisel olarak ise eğitim de yapılan değişiklik bana göre olumsuz bir durum, eve kapanmak, bunalma ve can sıkıntısı gibi birçok neden. Katılımcı A1

“Covid-19’un üzerimdeki olumsuz etkileri okul kapandığından dolayı üniversite hayatım, planlarım, uzaktan eğitim, mezuniyetim ve eve hapsedilmemiz diyebilirim.” Katılımcı S2

“Covid-19 genel olarak daha miskin, düzensiz, monoton ve umursamaz bir yaşam tarzına sebep oldu. Bunu asosyallik, hayattan zevk almama, teknoloji ile içli dışlı olma hali takip etti.” Katılımcı M2

Bu kategori altında değerlendirmeye alınmayan 82 kelimedenden rastgele seçilen örnekler; intihar, eksiklik, kalp kırmak, konuşan klavye, times new roman gibi kelimelerdir.

Covid-19'un olumlu etkilerinin sorulduğu aşamada elde edilen verilerden (f=800), 715 tanesi olumlu etkiler ile ilgili bulunarak değerlendirilmeye alınmış 17 ayrı tema altında incelenmiştir. Bireylerin uzun vakitler zorunlu olarak evde geçirmek zorunda kaldıkları pandemi sürecinde öne çıkan en önemli olumlu etkinin "okuma, öğrenme ve gelişim fırsatı" (f=109) olduğu görülmektedir. Kitap okumak, hobi edinme, spora başlama, yemek yapmayı öğrenme gibi kişisel gelişime yönelik olarak evde geçirilen zamanı verimli kullanmak anlamında çeşitli çağrışımlar yaptığı tespit edilmiştir. Öne çıkan bir diğer tema "farkındalık oluşumu" (f=97) teması olmuştur. Hayatın değerini anlama, sevdiklerimizin değerini anlama, şükretmeyi öğrenme, gelecek hakkında düşünmek gibi modern insanın unuttuğu, göz ardı ettiği ya da gündelik meşgaleleri arasında farkında olmadığı pek çok değer bu süreçte gündeme geldiği, rutinlerin kıymetinin anlaşıldığı söylenebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin "Covid-19'un Olumlu Etkileri" ile İlgili Bilişsel Yapılarının Kategorilere Göre Dağılımı

Okuma, Öğrenme ve Gelişim Fırsatı (109)	<i>Kitap okumak (30), Kitap okuma imkânı (17), Yeni hobi edinme (10), Spora başlama (8), Yemek yapmayı öğrenme (7), Dil öğrenme (6), Yeni filmler/diziler izleme (5), Gündemi takip etme (5), Farklı aktiviteler yapma (4), Yeni alışkanlıklar edinme (4), Ehliyet alma (3), Film izleme fırsatı (3), Mutfak işlerini öğrenme (3), Beceri geliştirme (2), Genel kültür edinme (2)</i>
Farkındalık Oluşumu (97)	<i>Hayatın değerini anlama (13), Sevdiklerimizin değerini anlamak (11), Kıymet bilmek (9), Özgürlüğün değerini anlama (9), Bilinçlenme (8), Zamanının önemini anlama (6), Dikkatli olma (6), Farkındalığın artması (4), Şükretmeyi öğrenme (4), Özlemin ne olduğunu anlama (3), Paranın önemli olmadığını anlama (3), Sorumluluk almayı öğrenme (3), Gelecek hakkında düşünme (3), Hayvanların değerini anlama (3), Herkesin eşitlenmesi (2), Hayatı anlama (2), Rutinin değerini anlama (2), Nefes almanın değerini anlama (2), Sahip olduklarımızın değerini anlama (2), Anlayışlı olma (2)</i>
Aile İlişkilerinin Gelişmesi (65)	<i>Aile ile vakit geçirme (40), Aile bağları güçlendi (12), Aile içi iletişim arttı (5), Ailenin değerini anlama (5), Aileye yardım etme (3)</i>
Kendine Zaman Ayırma (63)	<i>Kendine vakit ayırma (32), Düşünme fırsatı (13), Zaman tasarrufu (9), Ertelenen işleri yapma (6), Boş zaman bulma (3)</i>
Temizlikle İlgili Değişimler (51)	<i>Hijyen duyarlılığı (21), Temizlik ve hijyene verilen önem (17), Kişisel temizliğin artışı (11), El yıkama alışkanlığı (2)</i>
Sağlığın Önemini Anlama (46)	<i>Sağlığın önemini anlama (19), Sağlık duyarlılığı (11), Sağlık çalışanlarının değerini anlama (5), Sağlıklı yaşamın değerini anlama (4), Sağlık okuryazarlığının artması (3), Sağlık sisteminin önemini anlama (2), Gereksiz sağlık hizmeti kullanımının azalması (2)</i>
Kendini Tanıma/Keşfetme (32)	<i>Kendini tanıma (9), Kişisel gelişim (7), Kendini geliştirme (5), Kendimi keşfetme (5), Kendimize önem verme (4), Kendimizi sorgulama (2)</i>
Ekonomik Faydalar Sağlama (29)	<i>Daha az harcama (7), Birikim yapma (4), Para biriktirme (4), E ticaret fırsatı (3), Masrafları azalması (3), Para harcamama (3), Tasarruf (3), İş imkânı oluşturma (2)</i>
Toplumsal İlişkilerin Gelişmesi (28)	<i>Yardımlaşma (7), Empati kurma (5), Birlik ve beraberlik duygusu (4), Dayanışma (3), İnsanları tanıma (3), Sevdiklerimle beraber olma (2), Sosyalleşmenin değerini anlama (2), Fedakârlık (2)</i>
Tecrübe Kazanma/Güçlenme (28)	<i>Hastalık tecrübesi (5), Hastalıkla mücadeleyi öğrenme (4), Hastalıktan korunmayı öğrenme (4), Tedbiri olma (4), Zorluklarla mücadele becerisi (3), Psikolojik olarak dayanıklı olma (3), Bağımsızlık sisteminin güçlenmesi (3), Tek başına yaşamayı öğrenme (2)</i>

Doğanın Yenilenmesi (25)	<i>Temiz çevre (5), Doğanın kendini temizlemesi (4), Çevre kirliliğinin azalması (4), Hava kirliliğinin azalması (3), Doğanın kendine gelmesi (3), Trafik azalması (3), Toplu taşımanın rahatlaması (2), Zehirli gaz salınımının azalması (2)</i>
Eğitimle İlgili Değişimler (22)	<i>Ders çalışmaya zaman ayırma (5), Eğitimin önemini anlama (3), Okulun değerini anlama (3), Uzaktan eğitimi keşfetme (3), Online kurslara katılma (2), Okul puanlarını yükseltme (2), Online eğitim (2), Dijital sertifika alma (2)</i>
Sağlıklı Beslenme (21)	<i>Sağlıklı beslenmek (16), Dengeli beslenme (3), Düzenli beslenme (2)</i>
Sosyal Hayatın Düzenlenmesi (20)	<i>Mesafeli hayat (7), Kurallara uymayı öğrenme (5), Sevmediklerimizi görmeme (4), Temasin azalması (2), Kontrollü hayat (2)</i>
Dinginliği Yakalama (17)	<i>Sakin bir hayat (5), Dinlenme (3), İçe dönme (3), Kafa dinleme (3), Yoğunluktan uzaklaşma (3)</i>
Manevi Gelişim (16)	<i>Ölümü hatırlama (5), Manevi duyguların güçlenmesi (3), Manevi gelişim (2), Dini duyguların güçlenmesi (2), Dünyevi şeylerden uzaklaşma (2), Öbür dünyayı hatırlama (2)</i>
Teknoloji İle İlgili Yetenekler (15)	<i>Teknolojiye yatkınlığın artması (4), Teknolojinin yararlı kullanımı (3), Dijitalleşmenin hızlanması (3), İnternet kullanımının yaygınlaşması (3), Bilgisayar kullanma becerisi (2)</i>
Evde / Memlekette Kalma (15)	<i>Evde vakit geçirme (11), Ev işleriyle meşgul olma (2), Memlekette kalmak (2)</i>
Doğa İle İçli Dışlı Olma (10)	<i>Doğa ile içli dışlı olma (3), Bitkilerle ilgilenme (3), Doğanın önemini anlama (2), Toprakla içli dışlı olma (2)</i>
Arkadaşlık İlişkilerinin Gelişmesi (6)	<i>Arkadaşlarımızın değerini bilme (4), Arkadaşlıkların kuvvetlenmesi (2)</i>

“Aile ilişkilerinin gelişmesi” (f=65) gün içinde her biri başka bir yerde ve çevrede vakit geçiren insanların, Covid-19 riskine karşın evlerine kapanması, aile bireylerinin evlerinde bir arada vakit geçirmelerini aile bağlarının güçlenmesine, aile içi iletişimin artmasına neden olmuştur. “Kendine zaman ayırma” (f=63) teması, bireylerin sosyal ortamlardan soyutlanarak kendi başlarına kalmalarının beraberinde getirdiği olumlu etkiler arasında görülmüştür. Düşünme fırsatı, zaman tasarrufu, ertelenen işleri yapma ve boş zaman bulma gibi ifadeler, sosyal hayatın bireyin kendi ile geçireceği zamandan çaldığı kısmın pandemi süreci ile birlikte yeniden bireye dönmesi olarak değerlendirilebilir. “Temizlik ile ilgili değişimler” (f=51) teması, bireylerde hijyen duyarlılığının artması, kişisel temizliğe dikkat etme ve el yıkama alışkanlığının artması noktasındaki iyileşmelerden ve artan duyarlılıktan oluşmaktadır. Sağlığın önemini anlama (f=46), kendini tanıma/keşfetme (f=32), ekonomik faydalar sağlama (f=29), toplumsal ilişkilerin gelişmesi (f=28), tecrübe kazanma/güçlenme (f=28), doğanın yenilenmesi (f=25), eğitim ile ilgili değişimler (f=22), sağlıklı beslenme (f=21), sosyal hayatın düzenlenmesi (f=20), dinginliğin yakalama (f=17), manevi gelişim (f=16), teknoloji ile ilgili yetenekler (f=15), evde/memlekette kalma (f=15), doğa ile içli dışlı olma (f=10) ve arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesi (f=6) temaları diğer temaları oluşturmaktadır.

Kategoride yer alan kelimelere dair katılımcıların sundukları gerekçelerden bazıları şu şekildedir:

"Covid-19 sayesinde aile ile daha çok vakit geçirme şansı elde etmiş oldum, bazı eğitim aktivitelerine daha kolay ve ücretsiz erişim imkânı, kendime vakit ayırma ve yapmak isteyip de yapamadığım şeyleri yapmak için güzel bir boş zaman oluşturdu." Katılımcı M2

Covid-19'un üzerimdeki olumlu etkileri ise daha duyarlı olmak, daha temiz olmak, sağlığın önemini daha iyi anlamak, kendi benliğimi sorgulamak, insanları daha iyi tanıma fırsatı yakalamak, aile ilişkilerimi güçlendirmek, ülkelerin sağlık sisteminin önemini anlamak, kitap okuma alışkanlığı kazanmak, eğitimin önemini anlama ve söylenen her şeye inanmamaktır.
Katılımcı F1

Kategori ile ilişkili olmadığı düşünülen ya da yalnız birer katılımcı tarafından verilmesi sebebiyle değerlendirmeye alınmayan ifadelerden bazıları; e-para, KPSS'ye hazırlanmak, merhamet, vefa, YDS'ye çalışıyorum, vicdan gibi ifadelerdir.

Covid-19 pandemisinin, yalnız içinden geçilen zaman dilimini değil, ilerleyen dönemlere de etki edeceğine dair yaygın bir inanç bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle katılımcılara yöneltilen "Covid-19'un geleceğe etkileri neler olacaktır?" sorusuna verilen cevaplardan elde edilen cevaplar (f=800) arasında, 547 tanesi değerlendirmeye alınmıştır. Veriler, öncelikle hangi alana yapacağı düşünülen etkilerle ilgili olduğu alanlara göre "toplumsal yaşamda değişiklikler" (f=161), sağlık ve hastalık konularında değişim (f=145), insan ilişkilerinde değişim (f=74), ekonomi, iş ve çalışma sisteminde değişim (f=71), dijitalleşme ve teknoloji (f=57) ve diğer değişimler (f=110) olmak üzere 6 üst tema altında toplanmıştır (Tablo 5).

Beşinci tema olan Covid-19'un geleceğe etkileri ile ilgili katılımcıların tercih ettikleri kelimelere yönelik gerekçe ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

Covid-19 sonrasında insanlık için ortaya çıkacak gelecek hakkında, teknoloji yoğun ve uzaktan çalışmaya dayalı yeni bir sistem, sağlık sistemlerinde gelişmiş teknolojik ürünler ve teknoloji ağırlıklı hastaneler, daha mesafeli ve bireysel ilişkilere dayalı teknolojik bir nesil ortaya çıkacağını düşünüyorum. Ayrıca Covid-19 atlatmış ve aşı olmuş insanlarda yeni tür hastalıkların ortaya çıkabileceğini, var olan çevresel sorunlara ek olarak maske ve eldiven kullanımının artışına bağlı olarak artan atıkların arttırdığı çevre sorunları oluşabileceğini düşünüyorum. Katılımcı H2

"Covid-19 sonrası için pandemi sürecinde artık virüsle nasıl mücadele etmemiz gerektiğini öğrendik, dijital dünyaya çok alıştık ve bundan kolay kolay vazgeçmeyiz gibi görünüyor yeni normalleşmeyle insanlar arasındaki sosyalleşmenin azalması olabilir. Ülkeler arasında sağlık diploması ilişkileri güçleneceğe benziyor." Katılımcı Z1

Covid-19 sonrası insanların daha bilinçli olacağını, özgürlüğün değerini daha iyi anlayacaklarını ve özgürlüğün kıymetini bileceklerini düşünüyorum, bir sonraki olası bir pandemi döneminde karşılaşılabilecek sorunlara karşı insanların daha tecrübeli olacağını düşünüyorum ve ne kadar çok insan kendisini bu sorunun bir parçası olarak hissederse, bu soru üzerine düşünürse, insanlığın geleceğini kendine problem edinirse çok yararlı bir durumun ortaya çıkması mümkün olabilir. Çoğu ülkenin ekonomisi eskisi gibi olmayacağı için insanların zorlanacağını düşünüyorum, corona sonrası dünyada bugün yaşadığımız durumu, konuştuğumuz konuların, bütün ilişkilerimizin, kurumlarımızın aslında işlevsiz olduğunu

göreceğiz, mevcut insanlık durumundan hareketle gelecekteki insanlık durumunun nasıl olacağına dair ciddiyet içerisinde, pratiğe uygun bir düşünce, yaklaşım ve yaşam tarzı geliştirilmelidir. Katılımcı B1

Bu kategori altında değerlendirmeye alınmayan katılımcı ifadelerine dair örnekler; ahlâk eksikliği, aynı, değişken, dışa kapalı, TV kanallarının önemsizleştiği, yeni yönetimler, yıkılan devletler, zor gibi ifadelerdir.

Toplumsal yaşamın geleceğine etkileri konusunda, katılımcıların cevaplarının “farkındalık oluşması” (f=79) temasında yoğunlaştığı görülmektedir. Toplumun bilinçlenmesi, daha dikkatli olma, hayatın değerini anlama, insanların ve ailelerin değerinin anlaşılması, doğa ve çevre duyarlılığının artması gibi farkındalık temelli iyileşmelere dair öngörüler yer almaktadır. “Tedbirli ve kontrollü hayat” (f=57) temasında, tedbirli yaşam, maskeye alışma gibi hastalıklardan korunmaya yönelik değişimler öngörülmektedir. Bu da katılımcıların, önümüzdeki yıllarda Covid-19 pandemisinin ya da başka bulaşıcı hastalıkların hayatımızda var olmaya devam edeceğine dair beklentiler taşıdığını göstermektedir. “Toplumsal bozulmalar” (f=11) teması, tahammülsüzlük, suça eğilimde artış, tembellik gibi toplumun olumsuz davranış değişiklikleri yaşayacağı yönünde beklentilere işaret etmektedir. “Normalleşme beklentisi” (f=9), diğer temaların aksine pandemi bittikten sonra hayatımızda bireyin değişmeyeceğini, eskiye döneceği görüşleri ile birlikte eskiye dönüşün çok da kolay olmayacağı fikriyle harmanlanmış bir temadır. Seyahatler (f=5) temasında bir grup katılımcı gelecekte yurtdışı seyahatlerin azalacağını öngörürken, bir grup ise artacağı yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin “Covid-19’un Geleceğe Etkileri” ile Bilişsel Yapılarının Kategorilere Göre Dağılımı

Toplumsal Yaşam (161)	Tedbirli ve Kontrollü Hayat (57)	<i>Tedbirli yaşam (24), Maskeye alışma (10), Önlemler (8), Temkinli (6), Kısıtlı hayat (3), Kontrol altında tutulacağız (2), Korunaklı gelecek (2), Sosyal hayatın kontrolü (2)</i>
	Seyahatler (5)	<i>Yurtdışı seyahatlerin azalması (3), Seyahatler artacak (2)</i>
	Farkındalık Oluşması (79)	<i>Toplum bilinçlenecek (18), Daha dikkatli olma (10), Hayatın değerini anlama (8), İnsanların değeri bilinecek (7), Ailenin değeri anlaşılacak (7), Doğanın önemini fark edilecek (6), Çevre duyarlılığı artacak (4), Farkındalık artacak (4), Tecrübe sahibi olunacak (4), Yardımlaşma artacak (3), Bilgili bir gelecek (2), Zamanın değeri anlaşılacak (2), Özgürlüğün değeri anlaşılacak (2), Toplumsal duyarlılık artacak (2)</i>
	Toplumsal Bozulmalar (11)	<i>Tahammülsüzlük (3), Suça eğilimde artış (2), Tembellik artacak (2), Saygısızlık artacak (2), Geleneklerin değişmesi (2)</i>
	Normalleşme Beklentisi (9)	<i>Değişen bir şey olmayacak (3), Normale dönecek (3), Normale dönüş zor olacak (3)</i>
Sağlık ve Hastalık Konularındaki Değişimler (145)	Sağlık Duyarlılığı (37)	<i>Sağlığın önemi fark edilecek (11), Sağlıklı olmanın önemi (10), Sağlık çalışanlarının önemi artacak (4), Hastanelerin önemini anlama (3), Düzenli sağlık kontrolü (2), Hekimin önemi anlaşılacak (2), Koruyucu sağlık hizmetleri (2), Sağlık duyarlılığı (3)</i>
	Hastalık Değişimleri (38)	<i>Psikolojik rahatsızlıklar (11), Bulaşıcı hastalık tecrübesi (5), Bağışıklık sisteminin güçlenmesi (4), Psikolojik destek ihtiyacı (4), Ruhsal bozukluklar (4), Obezite artışı (4), Yeni virüsler/salgınlar (3), Yeni hastalıklar ortaya çıkacak (3)</i>
	Temizlik Duyarlılığının Oluşması (39)	<i>Hijyenin önemi artacak (12), Temizliğin önemi artacak (11), Hijyen duyarlılığı (7), Kişisel temizlik önem kazanacak (4), Temiz bir toplum (3), El hijyeni önemli (2)</i>

	Sağlık Sektöründe Değişimler (31)	Sağlık sistemlerinin değişmesi (9), Sağlık yatırımları artacak (7), Sağlık sistemi önemli hale gelecek (5), Yeni sağlık politikaları (2), Yeni tedavi yöntemleri (2), Hastane sayılarında artış (2), İlaç sektörünün büyümesi (2), Sağlık sektörü önem kazanacak (2)
İnsan İlişkileri (74)	Mesafeli İnsan İlişkileri (46)	Mesafeli ilişkiler (17), Samimiyetsiz ilişkiler (7), İnsan ilişkilerinde mesafe (6), İnsan ilişkilerinin zayıflaması (3), İnsanlar birbirinden uzaklaşacak (3), Temassız yaşam (3), Kentten uzaklaşma (3), Sıkıntılı ilişkiler (2), Ev ziyaretleri azalacak (2)
	İletişimin Zayıflaması (4)	İletişimsizlik (4)
	Asosyalleşme (24)	Sosyalleşmenin azalması (6), Asosyallık artacak (5), Kalabalık ortamlardan uzak durma (5), Bireyselleşme artacak (4), Yalnızlaşma (4)
Ekonomi, İş ve Çalışma Sistemi (71)	Ekonomik Problemler (33)	Ekonomik problemler artacak (21), Maddi problemler (5), İşsizliğin artışı (3), İşyerlerinin kapanması (2), Yoksulluk (2)
	Çalışma Sistemi (16)	Evden çalışmalar (10), Uzaktan çalışma (4), Esnek çalışma (2)
	Tutumluluk (9)	Tüketimin azalması (3), İsrafin azalması (2), Azla geçinmeyi bilme (2), Tasarruf (2)
	Alışveriş Alışkanlıkları (8)	Çevrimiçi alışverişlerin artması (6), Alışveriş alışkanlıklarının değişmesi (2)
	İş Alanları (5)	Yeni iş alanları (3), Dijital iş alanları (2)
Dijitalleşme ve Teknoloji (57)	Dijital Değişimler (17)	Dijitalleşmenin artması (12), Dijital dünya (3), Dijital düzen (2)
	Teknolojik Mahkûmiyet (40)	Teknolojik bir gelecek (16), Teknolojinin yaygınlaşması (8), Robotlar (4), Teknoloji hayatın merkezinde olacak (3), Teknoloji bağımlılığı (3), İnternet bağımlılığı (2), Çevrimiçi teknoloji artacak (2), Teknolojik cihaz kullanımı (2)
Diğer Değişimler (110)	Karamsarlık (43)	Tedirginlik artacak (8), Korku dolu gelecek (7), Kaygılar artacak (6), Endişe artacak (6), Ölüm korkusu (4), Güvensizlik artacak (4), Panik hali olacak (3), Belirsizlik artacak (3), Korkular artacak (2)
	Eğitim (31)	Uzaktan eğitim artacak (8), Eğitimsiz nesil ortaya çıkacak (6), Eğitim sisteminde değişim (5), Çevrimiçi eğitimler artacak (3), Eğitime önem verilecek (3), Kişisel gelişim önem kazanacak (2), Okula özlem duyulacak (2), Eğitimde bireysel sorumluluk (2)
	Umut (17)	Rahatlama olacak (5), Özgürlük (3), Huzur (3), Umutlu (2), Kaliteli hayat (2), Korku ve endişe bitecek (2)
	Çevre (5)	Temiz bir çevre (5)
	Demografik Değişimler (5)	Nüfusun azalması (3), Nüfusun gençleşmesi (2)
	Küreselleşme (5)	Yenidünya düzeni (3), Küreselleşme artacak (2)
	Bilimsel İlerlemeler (4)	Bilimde ilerleme (4)

Covid-19 pandemisinin sağlık ve hastalığın geleceğine dair etkileri 4 tema altında değerlendirilmiştir. Buna göre bireylerde temizlik duyarlılığının oluşması (f=39) en yaygın beklentiler arasında yer almaktadır. Hastalık değişimleri (f=38) teması altında, psikolojik rahatsızlıklar, bulaşıcı hastalık tecrübesi, bağışıklık sisteminin güçlenmesi, psikolojik destek ihtiyacı, obezite ihtiyacı gibi ifadeler yer almaktadır. Hastalığın gerek bulaşan kişilerde gerekse bulaşmayanlarda yani doğrudan veya dolaylı meydana getirdiği/getireceği düşünülen hem fizyolojik hem de psikolojik sorunlar dikkat çekmektedir. "Sağlık duyarlılığı" (f=37) ile sağlığın öneminin anlaşılması, sağlık çalışanlarının öneminin anlaşılması gibi sağlığı koruma ve özen gösterme içerikli ifadeler yer almaktadır. "Sağlık sektöründe değişimler" (f=31) teması ise sağlık sistemlerinde değişimler, sağlık yatırımlarının artması,

sağlık sisteminin önemli hale gelmesi, yeni sağlık politikaları gibi devletin sağlık alanındaki ilgi ve faaliyetlerindeki olası değişiklere dikkat çekmektedir.

İnsan ilişkilerinde ortaya çıkması beklenen değişimlerle ilgili katılımcı ifadeleri 3 tema altında incelenmiştir. Buna göre insan ilişkilerinde kalıcı olarak mesafenin artması (f=46) beklenmekte, iletişimin zayıflayacağı düşünülmekte (f=4) ve insanların asosyalleşeceği (f=24) düşünülmektedir.

Covid-19 salgını ile birlikte gelen başta kısıtlamalar ve ev-ofis çalışmalar olmak üzere pek çok değişim, ekonomiyi derinden etkilemektedir. Bunun uzun vadeli etkileri hususunda katılımcılar ekonomik problemlerin (f=33) artacağını, maddi problemlerin çoğalacağını, işyerlerinin kapanması ve işsizliğin artması gibi durumların oluşmaya devam edeceğini düşünmektedir. Çalışma sisteminde değişimler (f=16) birer tedbir ürünü olarak ortaya çıksa da gelecekte iş hayatının sabitelerinden olabileceği ifade edilmiştir. Tutumluluk (f=9) teması ise, tüketimin ve israfın azalacağı yönünde öngörüler içermektedir. Alışveriş alışkanlıklarının değişmesi (f=8) ve yeni iş alanlarının ortaya çıkması (f=5) da beklentiler arasında yer almaktadır.

Katılımcıların pandeminin geleceğe yönelik etkileri ile ilgili ifadelerinden elde edilen bir diğer tema, “dijitalleşme ve teknolojiye değişimler” temasıdır. Teknolojik mahkûmiyet (f=40) teknolojinin gelecekte hayatımızda daha fazla yer alacağı ve hatta bundan kaçışın pek de mümkün olamayacağı yönünde ifadeler içermektedir. Teknolojik bir gelecek, teknolojinin yaygınlaşması, teknolojinin hayatın merkezinde yer almalı, internet bağımlılığı gibi ifadeler katılımcıların öngörülerinde yer almaktadır. Dijital değişimler (f=17) ise bireylerin işten alışverişe, iletişimden sağlık hizmetlerine pek çok alanda daha fazla dijital imkanları kullanacakları yönünde düşüncelerini ifade edilmektedir.

Kelime ilişkilendirme testine ait son bulgular, Covid-19’un geleceğe dair diğer değişimler teması altında toplanmıştır. “Karamsarlık” (f=43) ve “umut” (f=17) temalarının birlikte yer bulmasına rağmen, geleceğe yönelik karamsar bakışın sayısal olarak galip geldiği görülmektedir. Eğitim (f=31) konusunda uzaktan eğitimin artacağı beklentisinin beraberinde çeşitli kaygılar da getirdiği görülmektedir. Eğitimsiz bir nesil geleceği korkusu ile birlikte, eğitimde bireysel sorumluluğun artacağı öngörüsü dikkate şayandır. Daha temiz bir çevre (f=5), demografik değişimlerin (f=5) yaşanması, küreselleşmenin (f=5) artması ve bilimsel ilerlemeler (f=4) diğer gelecek beklentileri arasında yer almaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

2020 yılı itibariyle hayatımıza giren Covid-19’un bir pandemi olarak kabul edilmesi, toplumsal bir hareketliliğe sebep olması ve özellikle devletler bazından sıkı tedbirlerle karşılanması katılımcılar nezdinde bu hastalığın tedbirler ve kısıtlamalar ile özdeşleştirilmesi özdeşleştirildiğini göstermektedir. Türkiye özelinde henüz pandeminin başlarında yapılan bir çalışmada (Bostan, Erdem, Öztürk, Kılıç ve Yılmaz, 2020) toplumun pandemiye yönelik önemli derecede hassasiyet taşıdığı, tedbirlere büyük

oranda uyum sağladığı bulgusuna erişilmiştir. Bu anlamda mevcut çalışmadan elde edilen bulgunun tutarlı olduğu söylenebilir. Covid-19'un her şeyden önce bir hastalık olması, hastalık olgusu ile ilgili yoğun çağrışımlara sebep olmuştur. Bulaşıcı bir hastalık olması ve bir kaynaktan tüm dünyaya yayıldığı varsayımının hastalığın kaynağı ile ilgili yoğun çağrışımlara neden olduğu söylenebilir. Covid-19, bulaşıcı niteliği, ekonomik ve toplumsal hayata etkileri sebebiyle "mücadele edilmesi gereken bir sorun" olarak algılanmakta, buna bağlı olarak "mücadele stratejileri" yaygın bir biçimde hastalık ile ilişkilendirilmektedir. Nitekim bu konu bilimsel olarak da ele alınmakta, salgınla mücadele stratejileri geliştirilmektedir (Öztürk, 2020). Covid-19'un genel fatalite hızı %2-3'ler civarında seyretmektedir, ancak hızlı bulaşan ve ağır semptomlara sebep olan bu hastalık yaygınlığı ve medyatik niteliği sebebiyle öldürücü niteliği ile de anılagelmektedir. Bu durum, kelime ilişkilendirme testinde ölüm başta olmak üzere, birtakım psikolojik sorunlarla kurulan ilişkilerle de ortaya çıkmaktadır. Covid-19, yalnız bulaştığı kişilerde fizyolojik sorunlar meydana getirmemekte; sağlık anksiyetesi ile doğrudan ilişkili bir şekilde depresif duygulara da sebep olmaktadır. Covid-19 pandemisinin sağlık anksiyetesini önemli oranda arttırdığını gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Çakır Kardeş, 2020; Jungmann ve Witthöft, 2020; Landi, Pakenham, Boccolini, Grandi ve Tossani, 2020). Depresif duyguların bir diğer kaynağı da sosyal izole yaşam tarzı olarak görülmektedir. Sosyallığın azalması, zorunlu haller harici ev dışındaki hayattan soyutlanmak durumunda kalmak, Covid-19'un olumsuz duygular ile ilişkilendirilmesine sebep olmuştur. Pietrabissa ve Simoson'ın (2020) çalışmasına göre pandemi sürecinde yaşanan sosyal izolasyon ve beraberinde günlük hayattaki değişimlerden kaynaklanan keder, yalnızlık duygusu, iş kayıpları, maddi zorluklar ve sevdiklerimizin ölümü gibi etkiler bireylerde psikolojik sorunların meydana gelmesine neden olmuştur. Kelime ilişki testindeki bulguların bu açıdan literatürle paralel olduğu söylenebilir. Yanı sıra hareketsiz bir yaşamı beraberinde getirmesi, obezite başta olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarına namzet bir kitleyi de doğurmuştur. Toplumsal hayatın neredeyse her alanına etki eden Covid-19, ekonomik hayatı da derinden etkilemiştir. Ekonomik hareketliliğin azalması, birçok insanın işsiz kalması, ekonomik faaliyet alanlarının ciddi oranda elektronik ortama taşınması Covid-19 ile ilişkilendirilen kelimelerin işaret ettiği problematikler arasında yer almaktadır.

Ekseriyetle olumsuz manada fizyolojik, psikolojik ve toplumsal etkilerine odaklanılmış olsa da bir bütün olarak bakıldığında ev dışı zamanın eve taşınması ve bu zamanın aile ile ya da bireyin fikri ve manevi gelişimine yönlendirerek verimli ve faydalı kullanımı, insanlar arasında değer odaklı iletişimin gelişmesi, daha sakin bir hayatla tanışma gibi "farkındalık" odaklı bir olumlu etkiler silsilesinin olduğu görülmektedir. İnsanlar pandemi sürecinde zorunlu olarak evlerinde, kendi kendilerine ya da aileleriyle kalarak düşünecek, fark edecek zamana sahip olmuştur. Modern insanın "hızlı" hayatına adeta kırmızı ışık yakan Covid-19 salgını, kimileri için ruhsal/kişisel gelişim, kimileri içinde aile içi ilişkiler adına yeni kapılar açmış, adeta fırsatlar sunmuştur.

Yaklaşık olarak her yüzyılda bir ortaya çıkan pandemiler, çeşitli etkiler bırakarak insanlık tarihine adlarını yazdırmıştır. Küresel farkındalığın, tedbir ve kısıtlamaların belki de en yüksek seviyede

yaşandığı pandemi olması, başlı başına dönüştürücü bir gücü beraberinde getireceği düşüncesini uyandırmaktadır. Mevcut pandemi şartlarında ortaya çıkan “yeni normal” lerin, gitgide “şimdiki normal” olarak varlığını sürdüreceği inancına, kelime testindeki bulgular işaret etmektedir. Bulaşıcı hastalıklara karşı duyarlılığın artması ve korunma arzusu, maske-mesafe ve hijyen üçlüsünü her zamankinden daha kalıcı olarak hayatlarımıza dahil edeceğimiz ihtimalini güçlendirmektedir. Az sayıda katılımcı, geleceğin “eskisi gibi” olacağını düşünmektedir.

Kelime ilişkilendirme testi, hastalığın medyatik boyutunu göstermek adına güçlü bulgular sunmaktadır. Semptomlarından, kalıcı etkilerine kadar yaygın bir ilişkili kelime verisi, hastalık ile ilgili önemli detayların halk tarafından bilinirliğinin yüksek olabileceğine işaret etmektedir. Katılımcıların sağlık okuryazarlığının yüksek olduğu varsayılan bir kitle (Sağlık Yönetimi bölümü öğrencileri) olması, ilgi alanlarına yakın olması sebebiyle de hastalık ile ilgili detaylara hakimiyetin yüksek olabileceği noktasında önemli bir ayrıntıyı oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında çıkan tek özel ismin Sağlık Bakanı Fahrettin Koca olması, Türkiye’de pandemi sürecinin sembol ismi olduğu noktasında güçlü bir işaret sunmaktadır. Ancak küresel bir aktör olarak WHO’nun yalnız 3 katılımcının ifadesinde yer alması, aktörün etkililiği noktasında soru işaretleri yaratmaktadır.

Araştırma sonuçlarından hareketle çeşitli öneriler geliştirilmiştir:

1. Konu ile ilgili geliştirilecek ölçme araçlarında bu çalışmada elde edilen temalar kullanılabilir. Geniş kitlelere uygulanacak nicel çalışmalar, halkın nabzını tutmak anlamında etkili sonuçlar verebilir.
2. Umutsuzluk, korku, panik gibi hâkim duyguların toplum hayatına kısa, orta ve uzun vadeli etkileri göz önünde bulundurularak; başta medya yayınları olmak üzere halkın ruh sağlığına iyi gelecek, farkındalıkları arttıracak çeşitli yayınlar ve programlar düzenlenebilir.
3. Fiziksel aktiviteyi arttırmak adına yerel yönetimler veya sağlık birimlerince açık havada kontrollü etkinlikler organize edilebilir.
4. Kısıtlamalar ve tedbirlerin, bireylerin başta ruh ve beden sağlıkları başta olmak üzere bırakacağı etkiler irdelenmeli, kâr-zarar hesabı yapılarak ilgili politikalar yeniden düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aristovnik, A., Keržič, D., Ravšelj, D., Tomaževič, N. ve Umek, L. (2020). Impacts of the covid-19 pandemic on life of higher education students: A global perspective. *Sustainability*, 12(20), 8438, 1-34. doi: 10.3390/su12208438
- Aslan, I., Ochnik, D. ve Çınar, O. (2020). Exploring perceived stress among students in Turkey during the covid-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23), 8961, 1-17. doi: 10.3390/ijerph17238961
- Bahar, M. ve Özatlı, S. (2003). Kelime iletişim testi yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 75-85.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar* (3. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Bostan, S., Erdem, R., Öztürk, Y., Kılıç, T. ve Yılmaz, A. (2020). The effect of covid-19 pandemic on the Turkish society. *Electronic Journal of General Medicine*, 17(6), 1-8. doi: 10.29333/ejgm/7944
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J. ve Zheng, J. (2020). The psychological impact of the covid-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Resesarch*, 287, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
- Çakır Kardeş, V. (2020). Covid-19 güncellemeleri ile salgın dönemlerinde anksiyete bozuklukları ve depresyon, (Ed. B. Coşar), *Psikiyatri ve Covid-19 içinde*, (23-29). 1. Basım, Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Ekici, G. ve Kurt, H. (2014). Öğretmen adaylarının "AIDS" kavramı konusundaki bilişsel yapıları: Bağımsız kelime ilişkilendirme testi örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 267-306.
- Elmer, T., Mepham, K. ve Stadtfeld, C. (2020). Students under lockdown: Comparisons of students' social networks and mental health before and during the covid-19 crisis in Switzerland. *PLOS ONE*, 15(7), 1-22. doi: 10.1371/journal.pone.0236337
- Göksu, Ö., ve Kumcağız, H. (2020). Perceived stress level and anxiety levels in individuals in covid-19 outbreak. *Turkish Studies*, 15(4), 463-479. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44397>
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Herring, D. A. ve Sattenspiel, L. (2007). Social contexts, syndemics, and infectious disease in Northern Aboriginal populations. *American Journal of Human Biology*, 19(2), 190-202. <https://doi.org/10.1002/ajhb.20618>
- Islam, M. A., Barna, S. D., Raihan, H., Khan, M. N. A. ve Hossain, M. T. (2020). Depression and anxiety among university students During the covid-19 pandemic in Bangladesh: A web-based cross-sectional survey. *PLOS ONE*, 15(8), 1-12. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238162>
- Italian National Civil Protection Department. (2020). *Covid-19 monitoring and data dashboard*. Erişim Adresi: <https://opendatadpc.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/b0c68bce2cce478eaac82fe38d4138b1>, (Erişim Tarihi: 16 Aralık 2020).
- Jungmann, S. M. ve Witthöft, M. (2020). Health anxiety, cyberchondria, and coping in the current covid-19 pandemic: Which factors are related to coronavirus anxiety?. *Journal of Anxiety Disorders*, 73, 1-9. doi: 10.1016/j.janxdis.2020.102239
- Landi, G., Pakenham, K. I., Bocolini, G., Grandi, S., ve Tossani, E. (2020). Health anxiety and mental health outcome during covid-19 lockdown in Italy. The mediating and moderating roles of psychological flexibility, *Frontiers in Psychology*, 11, 1-14. doi: 10.3389/fpsyg.2020.02195
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*, (Çev. Gümüş, A. ve Durgun, M. S.). Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Öztürk, R. (2020). Yeni normal dönemde salgın ile mücadele politikaları ve hazırlık çalışmaları, (Ed. M. Şeker, A. Özer ve C. Korkut), *Küresel Salgının Anatomisi İnsan ve Toplumun Geleceği içinde* (77-93). Ankara: TÜBA.
- Pietrabissa, G. ve Simpson, S. G. (2020). Psychological consequences of social isolation during covid-19 outbreak. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.02201>

- Sağlık Bakanlığı. (2020). *Covid-19 bilgilendirme platformu*. Erişim Adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- Son, C., Hegde, S., Smith, A., Wang, X. ve Sasangohar, F. (2020). Effects of covid-19 on college students' mental health in the United States: Interview survey study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(9), 1-14. <https://www.jmir.org/2020/9/e21279>
- Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 Pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: Bir değerlendirme çalışması. *Anatolian Clinic Journal of Medical Sciences*, 25(1), 142-153. <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.721864>
- WHO. (2020). *Coronavirus disease (covid-19) pandemic*. Erişim Adresi: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>, (Erişim Tarihi: 16 Aralık 2020).
- WHO. (2021). *WHO coronavirus disease (covid-19) dashboard*. Erişim Adresi: <https://covid19.who.int/>, (Erişim Tarihi: 30 Kasım 2021).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.